

УДК 338.2

JEL H80

DOI 10.32782/2786-8273/2023-2-14

Софіщенко І.Я.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6465-8272>

Iryna Sofishchenko

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПРОЕКТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇНИ ЩОДО МІЖНАРОДНОГО РУХУ КАПІТАЛУ

APPLIED ASPECTS OF DESIGNING THE COUNTRY'S INVESTMENT POLICY FOCUSED ON INTERNATIONAL CAPITAL MOVEMENT

Анотація. В статті відповідно до завдань дослідження удосконалено понятійний апарат, запропоновано авторські визначення понять «міжнародна інвестиційна політика» та «міжнародна інвестиційна політика країни». Автором розкрито зміст етапів проектування політики, виокремлено та визначено змісті окремих аналітичних процедур спрямованих на виявлення проблем міжнародної інвестиційної діяльності та визначення проблем політики, обґрунтування вибору методів та інструментів впливу на інвестиційні процеси. Вирішити проблему формування політики адекватної викликам автор пропонує шляхом адаптації визначених аналітичних процедур у процесі проектування політики. Запропоновано застосування методу аналізу політики для виокремлення проблем інвестиційної політики, відбору та оцінки політичних альтернатив на основі авторської типологізації критеріїв.

Ключові слова: аналіз політики, інвестиційна політика, міжнародна інвестиційна політика, політичні альтернативи, критерії оцінювання альтернатив політики.

Abstract. Introduction. The problem of justifying the choice of methods and tools of the country's investment policy in the field of international capital movement is extremely urgent. Global instability and international economic relations reformatting determine the current state of the international economy and create challenges for each of its participants. The needs of the recovery of the Ukrainian economy increase the weight of international economic relations in the process of development and implementation of investment policy. **Results.** The design of the country's modern investment policy should be considered the multifactorial and polyvector nature of its subject field. The purpose of the article is to substantiate the expediency of using methodological approaches of policy analysis and to develop recommendations for adapting the appropriate analytical procedures of the method in the design of the country's investment policy in the field of international capital movement. In accordance with the tasks of the research, the author improved the conceptual apparatus, proposed the author's concept definitions. The article summarizes the applied components of the policy analysis method, highlights and defines the content of individual analytical procedures and features of their implementation. Particular attention is paid to the nature of analytical procedures aimed at identifying problems of international investment activities and defining problems of investment policy, justifying the choice of methods and tools of influence on economic processes in the field of international capital movement. **Conclusion.** The author proposes to solve the problem of forming the country's investment policy adequate to modern challenges in the field of international capital movement by adapting certain analytical procedures in the policy design process. The author has developed proposals for the application of the policy analysis method in the development of investment policy problems, selection and evaluation of political alternatives based on the typology of criteria. The developed approaches to typology should be considered the need to coordinate the country's investment policy with the processes of regulating the international movement of capital in a multi-level system of international policy.

Keywords: policy analysis, investment policy, international investment policy, policy alternatives, criteria for evaluating policy alternatives.

Постановка проблеми. Багаторівнева система сучасної міжнародної економіки характеризується складною взаємодією чисельних акторів, які є носіями різноспрямованих інтересів. Різні групи суб'єктів міжнародної економіки впливають на вироблення політичних рішень, створюють конкурентне поле варіантів вирішення економічних проблем через зацікавленість у політичному процесі. Тому технологія вироблення політичного рішення уповноваженими політичними інститутами повинна ґрунтуватися на підходах, які дозволяють визначити найбільш оптимальні методи та інструменти впливу на економічні процеси з метою збалансування інтересів та досягнення визначених цілей.

Низка особливостей міжнародного середовища формують виклики для врядування, визначають види та

моделі міжнародної інвестиційної політики: діяльність потужних міжнародних компаній як стейкхолдерів політики; міжнародна економіка нагромаджує обмежені ресурси капіталу; загострення конкуренції між країнами-реципієнтами іноземних інвестицій, що зумовлює особливе значення конкурентних переваг; переплетення політичних впливів на різних рівнях міжнародної економіки; посилення глобальної нестабільності зумовлює короткий горизонт прогнозування через слабку передбачуваність процесів міжнародного руху капіталу.

Міжнародна інвестиційна політика – цілеспрямована діяльність уповноважених національних та міжнародних інституцій щодо впливу на процеси міжнародного руху капіталу через використання певних ресурсів та механізмів з метою вирішення проблем у забезпеченні соці-

ально-економічного прогресу на всіх рівнях міжнародної економіки. Процес міжнародного руху капіталу опосередковується інвестиційною діяльністю суб'єктів міжнародної економіки, яка окреслює предметне поле та проблеми, які вирішує інвестиційна політика в сукупності видів сучасної економічної політики. Механізм міжнародної інвестиційної політики передбачає взаємодію сукупності елементів впливу на міжнародний рух капіталу, які розподілені за рівнями, функціонують на основі використання певних методів та інструментів. Політичний вплив та регулювання міжнародного руху капіталу здійснюється на всіх рівнях системи міжнародної економіки з використанням різних механізмів вироблення політичних рішень: на національному рівні, на двосторонній основі, на багатосторонній основі. Водночас спільне предметне поле політичних дій зумовлює необхідність узгодження політичних рішень на всіх рівнях, їх координацію на багатосторонньому рівні. Сучасна інвестиційна політика країни потребує використання підходів, які забезпечують досягнення балансу на спільному політичному полі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність проблематики формування міжнародної інвестиційної політики привертає увагу вітчизняних та зарубіжних дослідників. Достатньо розробленим є аналітичний інструментарій, понятійний апарат дослідження інвестиційної політики, зокрема низка науковців Литвин О.В. [1], Москаленко К.С. [2], Нікитенко Д.В. [3], Квятковська Л.А. [4], Шестак М.Л. [5] визначили сутність та змістовні ознаки поняття «інвестиційна політика», «державні інвестиційна політика», її структурні елементи, принципи та методи. Філіпенко А.С. узагальнив наукові засади міжнародної економічної політики та її складових [6], науковцями Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка проаналізовано та визначено сучасні тенденції міжнародного руху капіталу [7], які визначають середовище інвестиційної політики, фактори вибору країнами її моделей. Водночас, понятійний апарат потребує врахування зростання ролі міжнародних факторів у проектуванні інвестиційної політики. Особливості національної інвестиційної політики країн світової економіки у поточному періоді, її методів та інструментів висвітлюються у публікаціях ЮНКТАД, як провідного аналітичного центру [8]. Розробку та обґрунтування інвестиційної стратегії здійснено ДУ «Офіс із залучення та підтримки інвестицій» (UkraineInvest) у співпраці з компанією EY в Україні, Офісом Національної Інвестиційної Ради, Міністерством економіки України, за підтримки Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» [9]. Перед українською економікою на сучасному етапі її розвитку постають нові виклики, відповідь на які потребує відповідних методів обґрунтування політичних рішень, які впливають на міжнародну інвестиційну діяльність, та зміст яких визначає модель інвестиційної політики країни.

Метою статті є обґрунтувати доцільність застосування методологічних підходів та аналітичних процедур аналізу політики до проектування інвестиційної політики. Врахування особливостей економічних відносин в сфері міжнародного руху капіталу дозволяє виокремити особливості застосування методу аналізу політики для обґрунтування політичних рішень уповноваженими органами влади.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багаторівнева система міжнародної інвестиційної політики включає інвестиційну політику окремої країни щодо міжнародного руху капіталу як комплекс правових, адміні-

стративних та економічних заходів уповноважених державних інституцій країни, спрямованих на активізацію інвестиційних процесів на основі залучення іноземного та міжнародного капіталу у процеси відтворення, створення оптимальних умов для інвестиційної діяльності з метою забезпечення стійкого розвитку країни. Зважаючи на об'єкт впливу – міжнародні потоки капіталу та міжнародних учасників інвестиційної діяльності – це особливий вид конвенційної зовнішньоекономічної політики країни, який передбачає дії з узгодження та координації регулювання міжнародного руху капіталу.

Проектування інвестиційної політики країни в сфері міжнародного руху капіталу доцільно здійснювати на основі сукупності аналітичних процедур, які враховують багатофакторність середовища та багатовекторність інтересів та мотивів. Вироблення та обґрунтування політичного рішення спрямованого на досягнення певного стану та результатів міжнародної інвестиційної діяльності потребує всебічної експертизи альтернативних варіантів розв'язання проблем, які виникають в її предметному полі.

Аналіз політики як метод обґрунтування політичних рішень в демократичному суспільстві був запроваджений у практику врядування ще у 60-х рр. ХХ ст. та отримав практичне застосування у багатьох країнах. Доцільність застосування його для проектування інвестиційної політики зумовлена комплексним характером аналізу, що відповідає багатофакторності інвестиційного середовища та багатовекторності мотивів учасників інвестиційної діяльності, поєднанням кількісних та якісних методів вивчення проблем міжнародного інвестування, комплексного характеру аналітичних процедур спрямованих на виявлення проблем інвестиційної діяльності та визначення проблем політики, використання мультикритеріального підходу до оцінки альтернативних способів вирішення проблем політики, що відповідає конкурентному стану політичного поля. Останнє особливо доцільне зважаючи на характер та види стейкхолдерів інвестиційної політики, серед яких потужні міжнародні компанії, міжнародні фінансові організації глобального та регіонального характеру, урядові структури, органи місцевої влади.

Зміст фаз політичного циклу обумовлює відповідні види аналітичних процедур: встановлення порядку денного політики, формулювання проблеми політики, формулювання альтернатив політики для розв'язання проблемної ситуації, ухвалення політики як вибір однієї з альтернатив відповідним політичним рішенням, впровадження політики як здійснення уповноваженими владними органами практичної реалізації політичного рішення; оцінювання запланованих результатів політики [10]. Відповідно до цих підходів, при розробці міжнародної інвестиційної політики доцільно застосовувати наступні аналітичні процедури:

1. Аналіз проблемних ситуацій при здійсненні міжнародної інвестиційної діяльності на основі кількісного та якісного аналізу як зовнішнього, так і внутрішнього інвестиційного середовища, характеристик інвестиційних потоків, характеру інвестиційних бар'єрів.

2. Визначення проблеми інвестиційної політики, її цілей та завдань для уповноважених державних інституцій.

3. Формування сукупності альтернативних способів досягнення цілі та вирішення поставлених завдань – підбір адекватних методів та інструментів впливу на міжнародні інвестиційні потоки та діяльність міжнародних інвесторів.

4. Проведення мультикритеріального аналізу запропонованих політичних альтернатив та вибір найбільш прийнятної з них на основі експертних оцінок.

5. Проектування інвестиційної політики – розробка послідовних дій щодо запровадження обраного способу вирішення проблемної ситуації в сфері міжнародної інвестиційної діяльності, визначення кількісних та якісних показників результатів політики, моделювання результатів політики.

6. Моніторинг визначених показників та оцінювання результатів політики – визначення проблемних ситуацій.

Зміст найбільш важливих аналітичних процедур потребує більш розгорнутого розгляду. Вирішальним є визначення проблеми політики, яку породжує проблемна ситуація в міжнародній інвестиційній діяльності. Відчуття проблеми виникає, як правило, в результаті негативної оцінки ситуації в умовах здійснення інвестиційної діяльності. Такий стан оцінюється як виклики та загрози учасникам інвестиційної діяльності, унеможливує або знижує можливості задоволення їх потреб. Там чином йдеться про виникнення проблемної ситуації, яка потребує усвідомленого владного впливу та не може бути вирішена без нього.

Проблема інвестиційної політики за своєю суттю це завдання з удосконалення умов міжнародного руху капіталу виходячи з пріоритетів та стратегічних цілей, покращення інвестиційного середовища засобами політичної дії для забезпечення більш ефективного використання міжнародних інвестиційних ресурсів.

Сучасне врядування передбачає розгалужену систему державних установ країни основних, які мають владні повноваження для прийняття політичних рішень, та допоміжних інституцій, які виконують дорадчу, аналітичну, експертну функції, а також презентують інтереси та пропозиції різних груп стейкхолдерів. Останні функціонують в практиці вироблення політики, наприклад, як ради інвесторів при основних державних інституціях, аналітичні центри. Іноземні інвестори є потужною групою стейкхолдерів і потребують не тільки оцінки впливів політики, моніторингу реакції на політичні рішення, але і залученості. Водночас при виробленні політики важливо знайти способи та інструмент, за яких можливо досягти збалансованості інтересів. У дослідженнях ЮНКТАД комунікації

з стейкхолдерами виокремлюється як необхідних елемент механізму сучасної інвестиційної політики [11].

Аналітична процедура визначення проблеми політики передбачає розуміння розподілу повноважень щодо тих чи інших політичних впливів між різними інституціями, органами державної влади, уповноваженими міжнародними організаціями. Водночас кожна проблемна ситуація в економіці це комплекс тісно пов'язаних та взаємозалежних суспільних проблем, тому визначення проблеми політики передбачає процедуру її структурування. За результатами структурування визначається обмежена кількість суб'єктів прийняття рішень, обмежена кількість альтернатив політики, які можна визначати як альтернативні способи вирішення проблеми, визначеність наслідків кожної альтернативи, однозначним розумінням бажаного результату вирішення проблеми виробниками рішень та стейкхолдерами. Сучасні практики демонструють широкий спектр організації процесу пошуку способів, які дозволяють вирішити проблему політики, завдання, які визначені її метою: вивчення досвіду інвестиційної політики інших країн, консультації з експертами з наукового середовища; міжвідомчі консультації, твіннінг.

Ключовою аналітичною процедурою є визначення способів вирішення проблемної ситуації – політичних альтернатив, які зокрема можуть відображати різні підходи стейкхолдерів в наслідок ідеологічного та ціннісного плюралізму, різноспрямованості інтересів учасників міжнародного руху капіталу. Політичні альтернативи як методи та інструменти інвестиційної політики передбачають наявність у суб'єктів політики можливостей впливу на інвестиційні процеси та поведінку суб'єктів господарювання для реалізації своїх цілей: наявність повноважень та можливостей (фінансові ресурси, постачання відповідних послуг); наявність повноважень для примусу (заборони, санкції); спроможність використовувати ринкові механізми (кредити, податкові пільги, субсидії тощо), можливість впливу у формі іміджевих кампаній.

Вагому роль у проектуванні політики відіграють процедури компаративного аналізу з використанням сукупності критеріїв порівняння політичних альтернатив. Типологізація цих аналітичних інструментів надає аналізу альтернатив чіткого розуміння механізмів формування ефектів політики на основі співставлення витрат та резуль-

Таблиця 1

Класифікація критеріїв для мультикритеріального аналізу політичних альтернатив

Критерії за типами	Критерії оцінки витрат політики	Критерії оцінки результатів політики
Економічні	вартість державних витрат на заходи політики	вигода для різних груп стейкхолдерів; збільшення показників грошового потоку при реалізації інвестиційних проектів у реальному секторі економіки;
Організаційні	наявність витрат на адміністрування заходів	спрощення адміністрування заходів політичного впливу
За ознакою системності	конфронтаційність щодо зобов'язань країни в системі міжнародної інвестиційної політики; витрати на узгодження з міжнародною багатосторонньою інвестиційною політикою	узгодженість з зовнішніми зобов'язаннями країни в системі міжнародної інвестиційної політики,
За ознакою автономності	витрати через необхідність змін у законодавстві	політична прийнятність політики для стейкхолдерів
За ознакою невизначеності	ризик втрат державних ресурсів	передбачуваність результатів; зниження ризиків іноземних інвесторів
Розподільчі	величина державних витрат на заходи політики щодо подолання нерівності у розподілі вигод	рівність у розподілі вигод від запровадження політики між різними групами стейкхолдерів

Джерело: складено автором

татів, врахування їх змін у процесі моніторингу політики та. Серед видів критеріїв для порівняльного аналізу політичних альтернатив можна виокремити такі групи: економічні, розподільчі, організаційні, ступінь автономності політичних дій, ступінь визначеності результатів запропонованих дій, за системною ознакою (див. табл. 1).

Важливим елементом процедури мультикритеріального аналізу політичних альтернатив є оцінка ваги критерію з урахуванням специфіки проблеми політики, цілей та завдань.

Висновки. Зміст аналітичних процедур методу аналізу політики дозволяє за певної адаптації застосувати у якості прикладних компонентів проектування економічної політики, оцінки ефективності політичних рішень щодо вибори тих чи інших способів та

інструментів впливу на інвестиційне середовище та інвестиційну діяльність. На особливу увагу заслуговує формулювання проблеми політики на основі процедури структурування, яке забезпечується науковим аналізом проблем інвестиційної діяльності та середовища її здійснення. Підходи до типологізації критеріїв для мультикритеріального аналізу доцільно розробляти на етапі вибору альтернатив на основі співставлення витрат та результатів. Проектування інвестиційної політики країни як складової системи міжнародної економічної політики передбачає оцінку політичних альтернатив з огляду на необхідність узгодження інвестиційної політики країни з процесами регулювання міжнародного руху капіталу у багаторівневій системі міжнародної економіки.

Бібліографічний список:

1. Литвин О.В. Сутнісні характеристики поняття «державна інвестиційна політика» та його елементи. *Інфраструктура ринку*. 2016. Вип. 2. С. 78–83. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2016/2_2016_ukr/2_2016.pdf
2. Москаленко К.С. Інвестиційна політика країни: сутність, функції та фактори. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Серія : Економічні науки*. 2019. № 1. С. 130–138. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1879/1/Moskalenko_article_24_09_2019.pdf
3. Нікітенко Д.В. Сутність та змістовні ознаки поняття «інвестиційна політика». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка*. 2017. Вип. 4. С. 14–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2017_4_5
4. Квятковська Л.А. Таловер В. А. Структурні елементи формування державної інвестиційної політики. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2016. Вип. 17 (1). С. 46–50.
5. Шестак М.Л. Сутність і зміст поняття «державна інвестиційна політика». *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2014. Вип. 2 (70). С. 282–287. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/shestak_sutnist.pdf
6. Філіпенко А.С. Теорія міжнародної економічної політики : навч. посіб. Київ, 2013.
7. Сучасні тенденції міжнародного руху капіталу : монографія / за ред. О.І. Рогача. Київ, 2019.
8. World Investment Report 2023. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023>
9. Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україні. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/fdi-strategy/>
10. Романов В.Є., Рудік О.М., Брус Т.М. Вступ до аналізу державної політики. Київ, 2003.
11. Investment facilitation in international investment agreements: trends and policy options. IIA Issues Note, No. 3, 2023. September, 2023. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/diaepcbinf2023d5_en.pdf (дата звернення: 05.09.2023).

References:

1. Lytvyn O. V. (2016) Sutnysni kharakterystyky poniattia "derzhavna investytsiina polityka" ta yoho elementy [Essential characteristics of the concept of "government investment policy" and its elements]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, vol. 2, pp. 78–83. Available at: http://market-infr.od.ua/journals/2016/2_2016_ukr/2_2016.pdf
2. Moskalenko K. S. (2019) Investytsiina polityka krainy: sutnist, funktsii ta faktory [Investment policy of the country: essence, functions and factors]. *Visnyk Donetskooho natsionalnoho universytetu ekonomiky i torhivli im. Mykhaila Tugan-Baranovskoho. Seriya: Ekonomichni nauky – Bulletin of the Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovskyyi. Series: Economic Sciences*, no. 1, pp. 130–138. Available at: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1879/1/Moskalenko_article_24_09_2019.pdf
3. Nikytenko D. V. (2017) Sutnist ta zmistovni oznaky poniattia «investytsiina polityka» [The essence and substantive features of the concept of "investment policy"]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriya: Ekonomika – Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Series: Economics*, vol. 4, pp. 14–18. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2017_4_5
4. Kviatkovska L. A. Talover V. A. (2016) Strukturni elementy formuvannia derzhavnoi investytsiinoi polityky [Structural elements of the formation of government investment policy]. *Naukovi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*, vol. 17 (1), pp. 46–50.
5. Shestak M. L. (2014) Sutnist i zmist poniattia "derzhavna investytsiina polityka" [The essence and meaning of the concept of "government investment policy"]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy – Scientific notes of the Institute of Political and Ethnonational Studies named after I. F. Kurasa of the National Academy of Sciences of Ukraine*, vol. 2 (70), pp. 282–287. Available at: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/shestak_sutnist.pdf
6. Filipenko A. S. (2013) *Teoriia mizhnarodnoi ekonomichnoi polityky* [Theory of international economic policy]. Kyiv. (in Ukrainian)
7. Suchasni tendentsii mizhnarodnoho rukhu kapitalu: monohrafiia [Modern trends in the international movement of capital] (2019) / za red. O.I. Rohacha. Kyiv. (in Ukrainian)
8. World Investment Report 2023. Available at: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023>
9. Natsionalna stratchiia zbilshennia priamykh inozemnykh investytsii v Ukrainu. [National strategy for increasing foreign direct investment in Ukraine]. Available at: <https://ukraineinvest.gov.ua/fdi-strategy/>
10. Romanov V. Ie., Rudik O. M., Brus T. M. (2003) *Vstup do analizu derzhavnoi polityky* [Introduction to the analysis of government policy]. Kyiv. (in Ukrainian)
11. Investment facilitation in international investment agreements: trends and policy options. IIA Issues Note, No. 3, 2023. (September, 2023) Available at: https://unctad.org/system/files/official-document/diaepcbinf2023d5_en.pdf (accessed September 2, 2023).

Стаття надійшла до редакції 15.09.2023